

pro Armenis«. Za utvrđenje unije mnogo je doprinio red Mehitarista, osnovan g. 1701., koji se brinuo za unapređivanje vjerske književnosti i odgoj svećenstva. Danas broji sjedinjena armenska crkva oko 135.000 vjernika, dok je nesjedinjenih, ponajviše u Perziji oko 150.000.

Ovim je poviestnim razpravama ugledni pisac veoma zadužio našu bogoslovsku književnost, jer nam je pregledno, ukratko i znanstveno kritički sabrao sve, što je važno znati o poviesti iztočnih odjeljenih crkava. Vrlo bi teško pojedinci mogli doći do tako solidnog i preglednog znanstvenog prikaza, jer je literatura o poviesti tih crkava veoma razasuta i teško pristupačna. Zato za veliki trud i mar, kao što i na izvrstno uspješnim djelom uglednom piscu dugujemo osobitu zahvalnost i njegove razprave najtoplije preporučujemo, osobito onima, koji se zanimaju za pitanja iztočnih crkava.

Dr. J. Oberški

A. Igrec : Problema gnoseologicum in philosophia naturali Rogerii Jos. Boscovich. Excerpta ex dissertatione ad lauream in Facultate philosophica Pontificiae Universitatis Gregoriana. 48 pag. Zagrebiae 1943.

Od četiri poglavlja svoje doktorske radnje o problemu spoznaje kod Rudera Josipa Boškovića pisac je objelodanio treće i četvrto poglavlje »O metodi« i »Teorija spoznaje«, očito samo da udovolji uvjetima za promociju. Ta dva glavna poglavlja prikazana su na 30 i pol strane velike osmine. — Boškovićeve je metoda induktivna, ne doduše izključivo, već prvenstveno. U vezi s tim pisac obzirnim riječima opravdava S. Zimmermanna, koji kaže, da je Bošković došao do svoje nauke dvostrukom metodom, indukcijom i dedukcijom. Zatim odlučno zabacuje naziv »hipotetičko-deduktivna metoda«, kojim je D. Nedeljković karakterizirao Boškovićev metodički postupak. Kao značajku Boškovićeve »teorije spoznaje« možemo iztanuti slijedeće: objektivistički realizam (osjetilna spoznaja je temelj svake druge spoznaje, kakvoće objektivno postoje) izrazito racionalističkog smjera (kriterij istine je u nama, on je nama usaden: »recta ratio« ili »lumen rationis«), koji nedosljedno zagovara izvjestni skepticizam (sigurnost samo u pogledu refleksivnog razčlanjavanja činjenica, ali neizvjestnost ili u najboljem slučaju vjerojatnost u pogledu naučnog sistema, kojim bismo mogli protumačiti prirodu). — Iako sve to ne znači sasvim novi rezultat, ipak je zgodno imati pregledno na okupu sva važnija mjesta iz Boškovićevih spisa, kojima se pokazuje njegovo stajalište u pitanju spoznaje.

Još nekoliko stvari od manje važnosti. — Ne piše se »haereditas« (38), već »hereditas«; ta riječ naime nema »veze s glagolom »haereo«, nego potječe od grčke riječi $\chi\eta\rho\sigma\gamma$. Zatim treba pisati »nolumus« (ne »nollumus«, 19), »pollet« (ne »polet«, 30), »difficillimae« (ne »difficillimae«, 31), »certi reddimur« (ne »certi redimur«, 40, vidi i citat pod 36 na str. 43), »occurrere« (ne »occurere«, 40), »opportunum« (ne »oportunum«, 42), »communi« (ne »comuni«, 44) ... Broj tiskarskih pogrešaka je vrlo velik i smeta. Trebalo je malo više pažnje posvetiti jeziku. Neobična je stilizacija u predgovoru: »Dissertatio compositur quattuor capitibus, quae praeceduntur (!) praefatione, bibliographia et introductione.« Tvrda je i slijedeća besjeda: »Systemata ista, ut de mundo valeant et non merae hypotheses arbitrarie, sed leges naturae expriment a sensibus ultimatis verificari debent« (41).

V. Keilbach

Glockner Hermann: Vom Wesen der deutschen Philosophie. 71 Seiten. Stuttgart und Berlin, W. Kohlhammer Verlag, 1941.

Zadaća je ove knjižice vrlo teška. Pisac želi iznieti značajke nje-mačke filozofije, prema kojima se ova razlikuje od filozofijskog rada drugih kulturnih naroda. Pišćevo je nastojanje »samo pokušaj karakteristike«.

Njemačka je filozofija po svom »izvanjskom nastupu« više nego bilo koja druga nikla iz naroda i ostala »stvar naroda«; ona se više nego bilo koja druga filozofija osniva na učenju i naučavanju, na kritici i autokritici. Po svojoj problematici njemačka se filozofija osniva na strukturi njemačkog duha, a tu se iztiču »Zusammengezoogenheit des deutschen Gemüts« i »Unbedingtheit des deutschen Willens«. U naučno-sustavnom stvaranju više nego u filozofa drugih naroda prevladava težnja za »organskom cjelinom«. U stvaralačkoj sintezi traži se izmirenje romanskog zapada, koji naročito naglašava racionalne momente, sa slavenskim iztokom, u kojem iracionalni činbenici igraju znatnu ulogu. No njemački filozof ne traži samo teoriju, nego ono, što znači »neprevedivonjemačka rieč« »G e s i n n u n g: stalnu spremnost za oživotvorenje nauke, koja je stvorena u vidu života. — Pisac je svjestan, da je ova karakteristika njemačkog filozofiranja među ostalim uvjetovana i »duhovnom situacijom« današnje Njemačke.

V. Keilbach

Vranken Gerard: Der göttliche Konkurs zum freien Willensakt des Menschen beim hl. Augustinus. 88 Seiten. Roma, Libreria Herder, 1943.

U ovoj doktorskoj radnji mladog Nizozemca s bogoslovnog fakulteta Papinskog Gregorijanskog sveučilišta u Rimu izpituje se problem Božjeg sudjelovanja prema nauci sv. Augustina. Pitanje je metodički točno opredjeljeno: slobodni čin čovjeka u odnosu prema sudjelovanju Božjem promatra se sa stajališta filozofije (1. pogl.) i teologije (2. i 3. pogl.). Teološko je promatranje dvostruko: sa stajališta grieha i njegovih posljedica (2. pogl.), a zatim sa stajališta nadnaravnog života u pozitivnom smislu (3. pogl.). Prvo je poglavlje u biti samo tumačenje Augustinovog spisa »De libero arbitrio«, drugo poglavlje tumači djelce »De correptione et gratia«, a treće se poglavlje prvenstveno poziva na dvie zadnje knjige djela »De Trinitate«. Radnja je vrlo pregledna i uvjerljiva. Nažalost ima razmjerno mnogo tiskarskih pogrješaka, za koje valjda ne odgovara sam pisac. Rezultat je značajan utoliko, što se Augustinove misli prikazuju g e n e t i č k i. Augustin ne zna ni za kakvu predeterminaciju, nego »šutke« predpostavlja ono, što su teolozi kasnijih stoljeća nazvali »srednjim znanjem« (scientia media). Poslije iztočnog grieha čovjek nema više one neograničene slobode, koju je imao prije grieha: to se ima uzeti u pozitivnom smislu kao »auxilium quo« (naročita vrsta milosti). Osim toga sv. Augustin brani i bitno nadnaravno sudjelovanje Božje (gratia elevans actualis).

V. Keilbach

Croatia Sacra, arhiv za crkvenu poviest Hrvata. Svečani broj u čast prve godišnjice Nezavisne Države Hrvatske, uredio dr. Krunoslav Draganović, sveuč. profesor. Zagreb 1943, vel. 8°, str. 388 s ilustracijama i 1 umjetničkim prilogom. Izdala Hrvatska Bogoslovska Akademija u Zagrebu. God. 11—12, br. 20—21. Cijena broš. 400.— Kuna, a uvezanom primjerku 500 Kuna.

Birani i smišljeno priređeni sadržaj ovoga svečanoga dvobroja časopisa CROATIA SACRA sačinjava stvarno izcerpan, iako kratak, pregled kulturnog rada među Hrvatima sve do vremena nastanka Nezavisne Države Hrvatske. U jednom svezku okupljeno gradivo, znanstveno sredeno i zaokruženo, bit će svakom inteligentnom Hrvatu od koristi, a dobro će doći i onima, koji tek žele upoznati kulturnu vrijednost hrvatskoga naroda.

Sadržaj je sljedeći: Dr. Lovre Katić: Priegled hrvatskog narodnog života; prof. Petar Grgec: Odnosi Hrvata prema sv. Stolici;